

УДК 811.161.2'373.45'276.6:004

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.2.38>

АНГЛІЗМИ У ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ ФАХІВЦЯ ІТ СФЕРИ

ENGLISH BORROWINGS IN THE PROFESSIONAL DISCOURSE OF IT SPECIALISTS

Шванова О.В.,

orcid.org/0009-0008-0533-046X

асистент кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська політехніка»

Стаття досліджує запозичення як особливий пласт лексики професійного мовлення фахівців ІТ сфери. У роботі, розглянуто фактори, які впливають на поширення іншомовних лексичних одиниць у професійному мовленні айтивців. До таких чинників насамперед належать 1) особливість роботи спеціалістів ІТ сфери, 2) швидкий розвиток цієї галузі, і як наслідок, виникнення все нових термінів, що не знайшли своїх відповідників у рідній мові, 3) а також державні законодавчі принципи. У статті проаналізовано англізми **туторіал**, **рейт**, **мітинг** і віднайдено їхні аналоги в українській мові. Підбираючи відповідники іншомовним словам, автор керувалась принципом актуалізації словотвірних процесів української мови. Іншомовне слово **туторіал** запропоновано передавати словами **покроковик**, **навчальне відео**, для запозичення **рейт** обрано відповідники **вислуга**, **цінник**, **надбанок**, а для відтворення чужомовного слова **мітинг** віднайдено відповідники **нарада**, **вече**, **збори**. У пошуках питомих відповідників автор звертається до платформи Словотвір, що є новітнім проектом, і учасники якої можуть шукати, обговорювати, та вибирати влучні аналоги для запозичених слів, таким чином формувати живий словник української мови. Укладачі платформи нічого не нав'язують, натомість пропонують вибір. І зрештою існує велика ймовірність, що влучні варіанти приживуться і ввійдуть до академічного словника рідної мови. У даній статті автор поділяє думку мовознавців, які вважають, що розвиваючи власну термінологію і покладаючись значною мірою на свої ресурси можна протидіяти тенденції любителів чужомовного нашпигувати професійне мовлення іншомовними словами. Запозичення начебто збагачують мову, розширюючи її словник, але насправді, притуплюють її внутрішні сили. Таким чином, якщо ж використання іншомовного слова не можливо уникнути, тоді варто пам'ятати і дотримуватись правила міри корисного запозичення.

Ключові слова: англізми, запозичення, питомі відповідники, айтивець, ІТ сфера.

The article examines English borrowings as a special layer of the vocabulary of IT specialists' professional discourse. This work looks at some factors that increase the spread of foreign language lexical units in the professional discourse of IT specialists. These factors include 1) the characteristic features of the IT specialists' work 2) the rapid development of this field, and as a result, the emergence of new terms that have not found their equivalents in the target language 3) as well as state legislative principles. The English borrowings **туторіал**, **рейт**, **мітинг** are analyzed in the article as well as some of their equivalents in the Ukrainian language are found. When looking for the words with similar meaning to the foreign ones, the author is guided by the principle of updating the word-formation capabilities of the Ukrainian language. It is suggested to denote the foreign word **туторіал** with the words **покроковик**, **навчальне відео**, the equivalents **вислуга**, **цінник**, **надбанок** are recommended for the borrowing **рейт** and correspondingly the options **вислуга**, **цінник**, **надбанок**, were chosen to reproduce the foreign word **мітинг**. In search of specific equivalents, the author refers to the platform Словотвір, which is the new project, and its readers can search, discuss, and choose appropriate equivalents for the borrowed words, thus forming a live dictionary of the Ukrainian language. The creators of the platform do not impose anything, but instead offer a choice. And in the end, there is a high probability that the accurate variants will integrate and will be included into the academic dictionary of the Ukrainian language. In this article, the author shares the opinion of linguists who believe that developing our own terminology and relying to a large extent on our national resources, one can resist the tendency of foreign language admirers to fill up their professional discourse with foreign words. Borrowings seem

to enrich the language, expanding its vocabulary, but in fact suppress its inner powers. Thus, if the use of a foreign word cannot be avoided, then it is worth remembering and following the rule of the moderate useful borrowing.

Key words: English borrowings, specific equivalents, borrowings, IT specialists, IT sphere.

Постановка проблеми. Письмове та усне мовлення фахівця ІТ сфери перевантажене англiзмами. Це насамперед пов'язано із напливом нової лексики та понять, які в оригіналі звучать англійською мовою, що стрімким потоком вливаються як у наше професійне так і повсякденне життя. Необхідно певний час аби такі новотвори адаптувалися, закріпилися, і що найбільш важливо, віднайшли свої відповідники в терміносистемі українського спеціаліста. Але з певних причин фахівцю айтівцю легше вжити той чи інший термін українською англійською, тобто запозичити нову лексичну одиницю і перенести її у свою рідну мову. Саме тут постають декілька питань, які потребують глибшого вивчення та аналізу, а саме, наскільки таке запозичення є доречним і виправданим, чи не суперечить і не чинить опір розвитку рідної мови у певній сфері, чи не перенасичує її, і навіть більше чи не засмічує рідну мову новими лексичними одиницями, які не гармоніюють, а ні з її мелодикою, а ні з її граматичними нормами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема запозичень з англійської мови перебуває у полі зору українських мовознавців, які досліджують різні аспекти іншомовних входжень у своїх працях, сюди належать розвідки І.Д. Фаріон [1], П.О. Селігея [2], О.А. Стишова [3], Ю.О. Жлуктенко [4] та багатьох інших. Нещодавно Галицька видавнича спілка опублікувала монографію мовознавиці Ірини Фаріон «Англоварваризація: термін і дійсність/ Термінологічна актуалізація української мовної дійсності» [1]. Ця наукова праця окреслює виклики, яких зазнає українська мова підлягаючи політиці глобалізації і наголошує на національному принципі з власною мовною першорядністю та актуалізації словотвірних можливостей рідної мови, коли йдеться про пошук питомих відповідників до іншомовних слів. Пилип Селігей досліджує лексичний пуризм як неминучий етап становлення мови. Акцентує, що потрібно задіювати всі існуючі словотвірні можливості аби закріпити в ужитку питому термінологію. Тема запозичень у термінології фахівців айтівців як підвид загальної проблеми запозичень в українську мову з англійської загалом недостатньо вивчена, що і зумовлює наукову актуальність нашого дослідження.

Постановка завдання. У нашій роботі ми хочемо глибше зануритись, розібратися у цьому, на наш погляд важливого та актуального

питанні. **Мета роботи:** розглянути запозичення-англізми у професійному мовленні фахівців айтівців і з'ясувати, коли такі запозичення є доцільним і вмотивованим, та коли їх можна і важливо уникати.

Завдання, які стоять перед нами 1) з'ясувати причини та фактори потрапляння іншомовних лексичних одиниць в усне і писемне мовлення спеціаліста ІТ сфери 2) охарактеризувати найуживаніші англізми у професійному мовленні айтівця 3) розглянути лексико-семантичне поле означених англізмів 3) віднайти питомі відповідники англізмів українською мовою, використовуючи лексикографічні джерела та перекладні платформи.

Виклад основного матеріалу. Явище запозичення лексичних одиниць з інших мов є неминучим процесом мовно-суспільного життя і беззаперечним свідченням того, що мова постійно розвивається. Але як і в кожному процесі має бути рівновага, і якщо вона дотримана, то зміни відбуваються гармонійно, якщо ж відбувається збій і збалансованість порушено, то це призводить до негативних наслідків. Академік Л.А. Булаховський писав «корисність запозичення перетворюється в свою протилежність, коли через невпинний тиск численних запозичень у носіїв мови, що йому (цьому тискові) підлягають, занепадають власні творчі сили на мовній ділянці та не розвивається (слабшає) контакт з прямими носіями рідної мовної стихії» [5]. Це твердження дуже влучно характеризує, ті реалії, що відбуваються у професійному мовленні фахівця айтівця, що зазнає безупинного тиску і напливу запозичень, саме з англійської мови. Тут варто відзначити, що неконтрольоване вживання іншомовних слів зумовлено насамперед особливістю роботи такого фахівця. Адже працівник ІТ сфери має безпосереднє ділове спілкування із представниками інших культур і мовою їхнього спілкування є саме англійська мова. Отже, для айтівця англійська мова стає другою робочою мовою і має прямий вплив на його рідну мову, і саме тому, професійне мовлення айтівця дуже часто стає схоже на міжнародний суржик. Іншою причиною, вживання англізмів у професійному мовленні айтівця є швидкий розвиток цієї сфери і виникнення все нових і нових термінів, що ще не знайшли своїх відповідників в українській мові. Реалії сьогодення потребують пришвидшення словотворчих процесів, адже запозичення потра-

пляють до вжитку куди стрімкіше аніж встигають утворитися нові слова для позначення нових термінів. Окрім перерахованих чинників, сьогодні англійська і українська мови стають дедалі ближчими, і на суспільно-політичному рівні. Про це свідчить законопроект про англійську мову в Україні, що покликаний юридично закріпити статус англійської як однієї з мов офіційного спілкування в Україні та є ініційованим керівництвом нашої держави. Означений законопроект має як своїх прихильників так і критиків у всіх верствах суспільства, але вже на законному рівні беззаперечно сприятиме проникненню іншомовних входжень в усі сфери, і в ІТ галузь зокрема.

Аналізуючи англізми, що зустрічаються у професійному мовленні айтівця спостерігаємо, що найбільш чисельну групу із них становлять саме іменники, для прикладу: *мітинг* від англійського слова *meeting*, *скіл* – *skill*, *фоловер* – *follower*, *фідбек* – *feedback*, *рейти* – *rate*, *інфа* – *info*, *лайк* – *like*, *туторіал* – *tutorial*, *бекан* – *back-up*, *вебінар* – *webinar*, *геймер* – *gamer*, *фіча* – *feature*.

Іншу групу, значно меншу за своєю чисельністю від попередньої становлять запозичення-дієслова. Часто-густо натрапляємо на лексичні одиниці, які дещо змінили свою форму відповідно до граматичних норм української мови, а також дієслова, які є похідними від основ запозичених іменників: *to test* – *затестувати*, *to like* – *лайкувати*, *to post* – *ночувати*, *to start* – *стартувати*, *to check* – *чекнути*, *to approve* – *анпрувнути*, *to google* – *гуґлити*, *to lag* – *лаґати*, *to share* – *шерити*, *to manage* – *менеджерити*.

Запозичення прикметники, а також дієприкметники у мовленні айтівців значно поступаються своєю кількістю іменникам і дієсловам, однак все ж нерідко трапляються, до прикладу наступні: *таргетований* – *targeted*, *валідний* – *valid*, *бінарний* – *binary*, *коректний* – *correct*, *топовий* – *top*.

У нашій роботі, хочемо зупинитися і проаналізувати деякі із англізмів-запозичень, розкривши їхнє лексичне значення. Аби мати краще розуміння семантики певного терміну подаємо його у контексті.

Я створив туторіал із проходження складного рівня гри [6].

У наведеному прикладі натрапляємо на термін *туторіал*. Цей англізм має два варіанти написання, а саме через *-y* (власне *туторіал*), та через *-ю* (*тьюторіал*). Аналізуючи їхні значення приходимо до висновку, що різниця у написанні є не випадковою, і ці слова несуть абсолютно різні поняття, хоча обидва слова походять від англійського *tutorial*. У вільній «народній енциклопедії» знаходимо розгорнуте тлумачення терміну *туторіал*:

Нині туторіал передбачає більш інтерактивний спосіб викладу матеріалу, часто використовується для презентації програмного забезпечення та представляється в електронному форматі в інтернеті. Зазвичай туторіал містить презентацію продукту, основні прийоми роботи з ним та спосіб переходу на додаткові модулі та застосунки [7].

Пропонуємо також визначення, яке надає платформа Словотвір:

Туторіал – *покрокова інструкція у вигляді відео або зображень, яка навчає будь-чому. зазвичай, в цифровому вигляді* [6].

Термін *тьюторіал* відсутній у Вікіпедії, проте маємо тлумачення його спорідненого слова: *тьютор* *особа, що веде індивідуальні або групові заняття із учнями, студентами, наставник*.

Тьюторіали – *це форма занять, яка використовується для організації коригування та контролю самостійної роботи студентів. Така форма є поширеною в індивідуалізованому та дистанційному навчанні. Це різновид роботи тьютора (викладача-консультанта, викладача-наставника) в індивідуальній роботі зі студентом або в малочисельних групах (5–10 студентів)* [8].

Отже, як бачимо із визначень, слова мають різну семантику, проте спільне походження. Але у нашій роботі ми задаємось питанням чи потрібні і доцільні ці чужомовні слова в рідній мові та в терміносистемі айтівця зокрема, чи не існує в українській мові питомого відповідника, який би повністю відповідав і розкривав усі відтінки його значення. Вищезгадана платформа Словотвір допоможе розібратись і знайти відповідь на ці питання.

Майданчик Словотвір був створений однодумцями, аби шукати, обговорювати, та вибирати влучні відповідники для запозиченого слова [6]. Платформа налічує більше як 9 тисяч слів-запозичень та більше як 55 тисячі перекладів. Тут містяться запозичення із двадцяти восьми мов, найбільшу кількість становлять чужомовні слова із англійської, на сьогодні це 2445 слів. Кожен може долучитися до проекту, попередньо зареєструвавшись і відповідно запропонувавши свій відповідник, таким чином учасники і користувачі укладають живий словник. Відтак кожне запозичення має декілька варіантів перекладу, учасники платформи можуть голосувати за найкращі і найвлучніші з них. Упорядники платформи не мають наміру нічого нав'язувати, натомість пропонують вибір. І зрештою існує велика ймовірність, що

влучні відповідники приживуться і ввійдуть до академічного словника української мови.

Отже, на платформі Словотвір пропонуються наступні варіанти до запозичення **тьюторіал** – посібник, навчалка, навід, інструкція, покроковик, образна напоруда, керма, навчальне відео, порадишник, підручник, ознайомлення, настанови, вказівник. Найбільше схвальних відгуків отримав відповідник **посібник**, автори, що його пропонують вказують насамперед на його значення *посо́ба* тобто *допо́мога*. Проте є дописувачі, що не підтримують такий варіант, оскільки він не відтворює конотацію *покрокове керівництво*, лише містить загальне значення *помічник*. Ми підтримуємо варіант *покроковик*, що відтворює відтінок значення *покрокової інструкції*, а також відповідник *навчальне відео*, що цілком розкриває значення *навчальна інструкція у цифровому вигляді*. Щодо запозичення **тьюторіал**, пропонуємо відповідники *консультація, індивідуальне заняття*.

Розглянемо докладніше чужомовне слово *рейт*, розібравши його тлумачення та вживання в контексті та спробуємо віднайти до нього влучний відповідник в українській мові. Термін *рейт* походить від англійського слова *rating* – *рейтинг* вживається у різних царинах, зокрема в політиці, економіці, фінансах, спорті, у сфері розваг та інших галузях і має наступне тлумачення у відкритій енциклопедії: *Рейтинг – це числовий або порядковий показник успішності або популярності, який відображає важливість або вплив певного об'єкта або явища* [7]. Платформа Словотвір пропонує наступні відповідники *щабельник, славомір, лісва, лісвиця, оцінка, славік, щабель, голосник, значність, пузомірка, щабельовець, ранжир, рівник, довірень, щаблівка пласт* та інші. Сленг гравців відео ігор містить споріднене до слова *рейтинг* поняття *рейт*, що є показником кількості досвіду, грошей або честі, який або збільшується або зменшується відповідно до виконання певного завдання [9].

Втім у галузі ІТ термін *рейт* використовують, коли йдеться про оплату праці кваліфікованого фахівця залежно від його досвіду, навиків, швидкості та терміновості виконання певної роботи. Майданчик Словотвір не фіксує даної лексичної одиниці. Звернемо увагу на вживання запозичення *рейт* на прикладах з контексту, де краще розкривається його значення. *Ці нюанси важливо розуміти, коли формуєте стратегію перемовин: який **рейт** можна просити, на які поступки роботодавець готовий піти, якщо озвучена сума буде завищеною, чи готові ви змінити місце роботи у випадку відмови тощо* [10].

*Декілька днів думаю про **рейти**, за якими працює західний ринок...як програмісту з України вийти на ринок, де клієнти платять \$80–120/год... шлях до **рейтів** вищої ліги є через софт скіли. Тобто до 40–50 можна ще рости технічно, а далі лише професійна комунікація, розуміння культурних особливостей та робоча етика є критеріями* [11].

Словник Cambridge dictionary серед інших лексичних значень подає тлумачення: *rate – (noun) an amount or level of payment*. Отже, враховуючи все вище сказане пропонуємо до запозичення **рейт** відповідники – *вистуга, цінник, надбанок*.

Ще одним іншомовним словом, яке часто вживають айтивці є слово *мітинг* – *зустріч або дзвінок для розв'язання робочих питань* [12]. Термін *мітинг* походить від англійського *meeting* – *a planned occasion when people come together, either in person or online (using the internet), to discuss something* [13]. Запозичення певного терміна може бути виправданим якщо йдеться про поняття чи явище, яке тільки з'явилося і не має свого аналога у мові вбирачі, проте зовсім інша справа, коли у рідній мові наявні набагато легші та зрозуміліші відповідники. На платформі Словотвір запропоновано передавати це запозичення наступними способами – *віче, нарада, зібрання, здибанка, сходини, збори, громада, майдан, зустріч* [6]. Найбільше схвальних відгуків отримав відповідник *віче*, так би мовити, слово, яке ще вживалося з історичних часів набуває нової конотації у сучасній мові. Противники вважають, що *віче* не має відтінку *радитись*, оскільки на *мітингах* на запланованих чи спонтанних зібраннях обговорюють та консультуються щодо якогось нагального питання. Ми свідомо не є прихильниками запозичень, особливо там де цьому можна запобігти, вважаємо що відповідники *нарада, віче, збори* прекрасно можуть передати всі відтінки чужомовного терміну *мітинг*.

Висновки. Таким чином, ми цілком поділяємо думку Пилипа Селігея, що коли мова покірливо переймає вироблене іншою мовою, вона втрачає здатність до саморозвитку. Запозичення, хоч і збагачують мову, хоч і розширюють її словник, але водночас притлумлюють її внутрішні сили та можливості. І тоді збагачення парадоксальним чином перетворюється на збіднення [2]. Отже у нашій роботі, ми розбирали фактори, які впливають на поширення іншомовних лексичних одиниць в професійному мовленні спеціаліста ІТ сфери, аналізували приклади таких англізмів і шукали для них питомі відповідники в рідній мові. Підбираючи відповідники іншомовним словам **тьюторіал, рейт, мітинг**, ми керувались

виключно принципом актуалізації словотвірних процесів української мови. Відтак, розвиваючи власну термінологію і покладаючись значною мірою на власні ресурси можна протидіяти тенденції любителів чужоземного нашпигувати професійне мовлення іншомовними словами. Відповідно, якщо ж запозичення не можливо

уникнути, тоді варто пам'ятати і дотримуватись правила міри корисного запозичення. У нашому дослідженні, ми розглянули лише декілька прикладів запозичень, однак з огляду на чисельну кількість таких лексичних одиниць у професійному мовленні айтівців ця тема потребує подальшого наукового вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фаріон І.Д. Англоварваризація: термін і дійсність/ *Термінологічна актуалізація української мовної дійсності*. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2020. С. 5–59.
2. Селігей П.О. Питоме і чуже в термінології: гармонія чи конфлікт?/ *Вісник Національної Академії наук України. Мовне питання*. 2007. №9. С. 20–28.
3. Стишов О.А. Нові іншомовні слова в українськомовних ЗМІ початку XXI ст. *Studia philologica. Філологічні студії: зб.наук.пр./ Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка*. 2017. Вип. 9. С. 66–75.
4. Жлуктенко Ю.О. Українсько-англійські міжмовні відносини. Київ: Видавництво Київського університету, 1964. 168 с.
5. Булаховський Л.А. *Вибрані праці в п'яти томах. Том перший*. Загальне мовознавство. Київ: Наукова думка, 1975. 495 с.
6. Майданчик для перекладів запозичених слів. URL: <https://slovotvir.org.ua/>
7. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org>
8. Кайдалова Л., Мнушко З. Модульна технологія навчання. Київ, 2002. 86 с.
9. Що таке рейт: поняття, визначення, ігровий сленг. Налаштування і редагування рейта. URL: <https://what.com.ua/sho-take-reit-poniattia-vizn/>
10. Я «коштую» більше: як просити підвищення зарплатні в ІТ. URL: <https://itexpert.work/uk/ya-koshtuyu-bilshe-yak-prosyty-pidvyshhennya-zarplatni-v-it/>
11. Про рейти. URL: <https://reintech.io/media/rates>.
12. Speak IT, please: важлива ІТ-термінологія для рекрутера. URL: <https://itexpert.work/uk/speak-it-please-vazhlyva-it-terminologiya-dlya->
13. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>